

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
БЛАГОЕВГРАД ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ КАТЕДРА
„ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд на тема:

**Гражданскоправна защита на личността и семейните отношения при
домашно насилие**

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

по научна специалност „Гражданско и семейно право“

в професионално направление 3.6. Право

на

Сузана Вескова Цанова- Рангелова

Научен ръководител:

доц. д-р Иван Цветанов

Благоевград

2019г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на заседание на Катедра „Гражданскоправни науки“ при Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ на 10.12.2019 г. Авторът е докторант в редовна форма на обучение към същата катедра.

Публичната защита ще се състои на 10.03.2020 г. от 13.00 ч. в сградата на Правно-историческия факултет. Материалите по защитата са на разположение в Катедра „Гражданскоправни науки“ и на интернет страницата на ЮЗУ „Неофит Рилски“:

<http://www.swu.bg/>

СЪДЪРЖАНИЕ

I.Обща характеристика на дисертационния труд

§1. Значимост и актуалност на изследването.....	4
§2. Предмет, цели и задачи на изследването.....	5
§3. Методология на изследването.....	6
§4. Научна новост и практическо значение на изследването.....	7
§5. Обем и структура на изложението.....	7

II. Съдържание на дисертационния труд

§1. Увод.....	8
§2. Глава първа.....	8
§3. Глава втора.....	10
§4. Глава трета.....	13
§5. Заключение.....	18

III. Резюме на приносите на дисертационния труд.....19

IV. Публикации по темата на дисертационния труд.....21

I.Обща характеристика на дисертационния труд

§1. Значимост и актуалност на изследването.

Световната здравна организация определя насилието като: „Преднамерено използване на физическа сила или власт, посредством заплаха или реално, срещу друго лице или срещу група или общност, което води или има голяма вероятност да доведе до нараняване, смърт, психологична травма, неправилно развитие или решение”.

Насилието представлява нарушаване правата на отделната личност, независимо от нейния пол, религия, политически или обществени възгледи. По правило насилието представлява действие или поведение, насочено срещу другия човек или срещу собствената личност, което предизвиква физическо, психическо и/или емоционално страдание. В същността си насилието е антихуманен, а в повечето случаи, и антисоциален акт, който нарушава достойнството и интересите на личността. Насилието има много разновидности и много разнообразни форми на проява, които зависят както от извършителите на насилствения акт, така и от пострадалите от него лица, а също така и от отношенията между тях.

В Република България все повече мерки се предприемат в областта на правото, съдебната система, правоприлагането, образованието, здравеопазването, както и се извършват редица други действия, свързани с предоставянето на услуги, които в значителна степен се стремят да поправят или поне да облекчат вредните последици от насилието. Въпреки това, все още има празноти във вътрешното ни законодателство, които са достатъчни, за да се обоснове извода, че са необходими спешни законови промени, за да се постигне в пълен обем защита на жертвите на насилие от всички форми на насилие, предотвратяване, преследване и премахване на насилието над жертвите на домашното насилие. Промените в законодателството са необходими, за да може да се инициира процес за премахване на всички форми на насилие, както и да се създаде цялостна рамка, политики и мерки за защита и помощ на всички жертви на домашното насилие.

Изследването се характеризира с многопластовост и предлага нов модел на държавна и обществена реакция спрямо домашното насилие и защитата, която се предоставя на пострадалите от домашно насилие. Новата парадигма се представя не само теоретично, но и практически – чрез конкретни предложения de lege ferenda. Те имат за цел хармонизиране на българското законодателство в тази област с

европейското и преодоляване на съществуващите противоречия. Наред с това, правят се предложения de lege ferenda за подобряване на действащото законодателство по отношение на домашното насилие. Правилното тълкуване и прилагане на разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие би допринесло за реалната и безспорна защита на пострадалите от домашно насилие.

§2. Предмет, цели и задачи на изследването.

Предмет на дисертационния труд е „Гражданскоправната защита на личността и семейните отношения при домашно насилие“. Основният акцент е поставен върху правната характеристика на понятието „домашно насилие“, основни белези, видове и законова уредба.

В изследването е анализирано нормативното съдържание и значението на домашното насилие в определени международни нормативни актове. Ядрото от въпроси, на които са търсени отговори в изследването са концентрирани към националното законодателство.

Същественото значение на дисертационния труд е детайлното разглеждане на Закона за защита от домашно насилие, неговата функция, приложимост и ефективност. Особено внимание е обърнато на съдебното производство, което се реализира по Закона за защита от домашно насилие, като за целта са обсъдени и анализирани отделните понятия, субектите в отношенията при осъществяване на домашно насилие, лицата пострадали от домашно насилие и не на последно място мерките за защитата от домашно насилие.

Основната цел на изследването е насочена изцяло към анализ на съдебната практика, с оглед правилното прилагане на Закона за защита от домашно насилие. Целта е да се изследват всички механизми относно гражданскоправната защита на личността в семейните отношения при домашно насилие. Предвид липса на достатъчно научни изследвания относно анализ на националното законодателство по отношение на домашното насилие, липса на задълбочен анализ на съдебното производство по Закона за защита от домашно насилие и детайлно анализиране на правните разпоредби, залегнали в този нормативен акт, изследването цели да допринесе за разрешаването на това затруднение, като се очертаят несъвършенствата и празнотите в нормативната уредба, тълкуването и прилагането в защита на пострадалите.

За осъществяването на поставените цели са очертани и задачите на изследването:

- да се анализира действащата нормативна уредба и националните стратегически документи за развитие, както и относимите към материята международни нормативни актове – основно на ООН, Съвета на Европа и Европейския съюз;
- детайлното разглеждане на Закона за защита от домашно насилие, неговата функция, приложимост и ефективност.
- анализ на отделните понятия, субектите в отношенията при осъществяване на домашно насилие, лицата пострадали от домашно насилие и мерките за защитата от домашно насилие.
- да се формулират конкретни предложения към законодателя.

§3. Методология на изследването

За осъществяването на научното изследване са използвани приложимите в правната наука методи - историческият, сравнително- правният и нормативният.

Чрез използването на историческият метод се проследява настъпилите изменения в нормативната уредба, теоретичните виждания в насока домашното насилие, както динамиката и възможността за бърза и ефективна намеса в семейните отношения, при които се осъществява домашното насилие.

Чрез използването на сравнително- правния метод е направен обстоен анализ на нормативната уредба, като и паралел с нормативните актове от чуждестранните правни системи и международните актове. Чрез сравняването на нормативната уредба се достига до изводи, които допринасят за запълване на празнотите в националното законодателство.

Чрез използването на нормативният метод се постигна логически анализ на правните норми, които са свързани пряко или косвено с материята на семейните отношения при домашното насилие

В хода на изследването са използвани социологически методи, статистически данни, представяне на факти и обстоятелства от обществения живот и от живот на отделния човек. По този начин се онагледява социалния феномен „ домашно насилие“.

Чрез използването на методи, присъщи на други дисциплини като социология, психология се показва и разгръща и другата страна на домашното насилие, изнесено извън буквата на закона.

§4. Научна новост и практическо значение на изследването

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които обосновават нуждата от усъвършенстване на българското законодателство в изследваната област. Предлагат се прилагането на нови дефиниции на понятия, както и промени в действащите разпоредби в Закона за защита от домашно насилие, които ще допринесат за правилното прилагане на закона и по- ефективна защита на пострадалите от насилие.

Разгледаните в дисертационния труд въпроси имат не само теоретично значение за разбиране същността на домашното насилие и анализ на специфични проблеми, свързани със защитата на пострадали от домашно насилие, но и практическа стойност. Основните изводи и предложения на дисертационно изследване биха могли да бъдат приложени от държавните и правораздавателните органи на Република България, работещи в сферата на домашното насилие, както и при осъществяването тяхната защита.

Същевременно, систематизираната и анализирана в изследването съдебна практика и направените въз основа на това изводи, биха могли да послужат, както на практикуващи юристи и студенти по право, така и на всички, които проявяват интерес към разглежданите проблеми.

§5. Обем и структура на изложението

Дисертационният труд е в обем от 183 страници, включващи: съдържание, увод, три глави, заключение, библиография, електронни източници и едно приложение. Отделните глави съдържат по няколко параграфа, точки и подточки, означени с арабски цифри. Направени са 140 бележки под линия. Библиографията се състои от 87 заглавия на български език, от които 72 заглавия са на български език, и 15 са чуждестранни заглавия- основно на руски и английски език.

Приложение- анкетно проучване на граждани.

II. Съдържание на дисертационния труд

§1. Увод.

В увода на направеното изследване е обоснована актуалността на темата и е очертан предметът на изследване. Засегнато е значението на правата на човек, които са неотменими. Те не могат да се изгубват, тъй като те са свързани със самото човешко съществуване и са присъщи на всяко човешко същество. На следващо място е акцентирано, че изследването има два центъра на изследване, от една страна се анализира гражданскоправната защита на личността, тъй като законът с основание приема, че трябва да постави под особена закрила правата на гражданите, тяхното здраве и личната собственост и че трябва да ги защити срещу всяко непозволено увреждане. На следващо място законът изисква от всеки да се отнася с грижа и внимание към интересите на съгражданите си, на държавата на юридическите лица – към личността и интересите на всички. Правният порядък въздига това поведение в правно задължение за всички. От друга страна е разгледана гражданскоправната защита на личността, която е в основата на защита на семейните отношения при домашното насилие. Изведен е извода, че насилието между хората съществува откакто съществува света, но през последните години то придоби нови форми и измерения. От друга страна, общественото съзнание стана много по-чувствително към насилието във всички негови прояви.

В основата на дисертационния труд е поставен акцента върху домашното насилие, неговите белези, форми и правна уредба. Същественото значение на труд е разглеждането на Закона за защита от домашно насилие, неговата функция, приложимост и ефективност. Особено внимание е обърнато на съдебното производство, което се реализира по Закона за защита от домашно насилие, като за целта са обсъдени и анализирани отделните понятия, субектите в отношенията при осъществяване на домашно насилие, лицата пострадали от домашно насилие и не на последно място мерките за защитата от домашно насилие.

§2. Глава първа.

В глава първа е разгледано общото понятие за насилието. Каква е неговата характеристика, дефиниция и проявления в социален и психологичен аспект. Направен е анализ с оглед съответствието или несъответствието с обществения ред. Споделя се

извода от социологическа гледна точка, че насилието се корени в конфликтната природа на индивида и нагласата да доминира с всички средства в социалните взаимодействия, злоупотребявайки с власт и контрол върху другите. Направен е преход към домашното насилие и проявлението му в обществото.

На следващо място, като отделна точка е направен обстоен анализ на правното значение на насилието в гражданското право, както и в какво се състои това значение. Разгледан е въпросът относно недействителността на сделките, като се акцентира на нищожността на сделките при упражнено насилие (**1.2.1. Правно значение на насилието при нищожните сделки по чл. 26 ЗЗД.**). Изведени са характерните белези на нищожността и значението на упражненото насилие при сключването на сделки, начинът на извършване, правни последици, които поражда една сделка сключена под въздействието на физическо насилие. С оглед и на анализираната съдебна практика в тази насока е приет извода, че сделките, сключени под действието на насилие са нищожни поради пълна липса на воля за поемане на задължения. При насилието се въздейства върху волята на лицето срещу което то се упражнява. Насилието се извършва чрез пряко причиняване на злина- насилствено полагане на подпис, нанасяне на побой, пряко насочване на оръжие и др.

В следваща под точка от първа глава е разгледано насилието като основание за унищожаемост на сделките (**1.2.2. Правно значение на насилието при унищожаемите сделки по чл. 30 ЗЗД.**), като конкретно е разгледано заплашването като основание за унищожаемост, съгласно разпоредбата на чл. 30 от ЗЗД. Направен е анализ и на съдебната практика, като се извеждат изводи относно приликите и разликите между насилието и заплашването, като основание за унищожаемост на сделките. Като извод от анализа е възприет и извода и от съдебната практика, че едновременно може да се въздейства върху физиката и психиката и трудно се определя под въздействието на насилието или на заплашване е сключена сделката. Трудно се проявяват разликите между заплашването и насилието, основното което е възприела правната доктрина е, че те са пороци, които водят до недействителност на сделките

В тази част в под точка на глава първа е направен и кратък анализ и на въпроса има ли правно значение насилието за унищожаемостта на завещанието по чл. 43, ал. 1, буква „б“ от ЗН и относно значението му за недостойнството за наследяването по чл. 3, буква „в“ от ЗН. (**1.2.3. Правно значение на насилието в Наследственото право**).

Направен е анализ на унищожаемостта на завещанието, както и недостойнството за наследяване. Изводите до които е достигнато е, че недействителността на завещанието брани свободата на изразяване на волята на завещателя. Завещание извършено при физическо насилие е нищожно, защото не изразява свободна воля. С оглед на направения анализ в изследването е прието, че недостоеен е да наследи всеки, който осуети чрез упражняване на насилие или измама приемането на завета или наследството по завещание.

Във втора точка на първа глава (**2.Понятие и правна уредба на домашното насилие**) е разгледано понятието и правната уредба на домашното насилие. Направен е обстоен анализ на относими международни нормативни актове свързани с домашното насилие, както и преглед на международната практика по отношение на борбата с домашното насилие. Разгледани са и ключови решения на ЕСПЧ по отношение на домашното насилие. В тази връзка са направени и предложения за промяна de lege ferenda относно допълването и идентифицирането на видовете насилие, в съответствие с международните нормативни актове.

В края на първа глава, в отделна точка (**2.2. Домашното насилие в българското законодателство**) е направен подробен анализ на българското законодателство по отношение на домашното насилие. Чрез направения исторически преглед относно законодателството, се проследява цялото историческо развитие на правната уредба, свързана с домашното насилие.

В заключение се обобщава, че в последните години България е предприела редица стъпки, за да подобри защитата и подкрепата на жертвите на насилие.

§3. Глава втора.

Във втора глава, точка първа на изследването са разгледани и анализирани същността и особеностите на видовете домашно насилие така, както са залегнали в Закона за защита от домашно насилие. Целта на това изследване е да разкрие под какви форми се проявява домашното насилие, разпознаваеми ли са те за правоприлагащия орган, техните характерни белези и кои от тях са достатъчно правно основание за образуване на гражданско производство. Обстойно и в пълнота са разгледани видовете насилие, които са правно регламентирани в чл. 2 от Закона за защита от домашно насилие, както благата, които се засягат при упражняването на всяко насилие.

Всяко едно насилие в неговото проявление е анализирано в пълнота, като е съчетано и със съдебната практика, която е относима. С този подход се достига да изводи, които се възприемат от правораздавателните органи, тяхната аналогия, както и тълкуване на Закона за защита от домашно насилие по отношение на видовете насилие.

В последната под точка на първи параграф на втора глава е обърнато специално внимание на психическо и емоционално насилие упражнено върху дете (*под точка 1.7.*). анализирани са промените направени в Закона за защита от домашно насилие, с които приемането на чл. 2, ал. 2 „За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие“. С този свой похват законодателят прави голяма крачка в защита интерес на детето, като приема и по отношение на него мерки за закрила.

В изследването е направен извод, че насилието над деца е един наистина сериозен проблем, който се случва всеки ден, навсякъде. Насилието над деца не е неизбежно. То е предотвратимо – ако откажем да го оставим в сянка, поради което и в спешен порядък е необходимо да се предприемат ефективни законови мерки за неговото превениране. В тази насока се предлага и промяна в действащата законова уредба като се добави дефиниция за „телесното наказание над дете“. Тази промяна ще допринесе за по- адекватна защита и превенция срещу насилието упражнено над децата, защото насилието над деца представлява нарушение на правата на детето, компрометира развитието на децата и засяга упражняването на другите им права. Насилието често има опустошителни умствени и физически последици за здравето на детето в краткосрочен и дългосрочен план.

На следващо място е направен обстоен анализ на производството по предоставяне упражняването на родителските права по отношение на детето, уредено в Семейния кодекс, като по този начин се отчита значимостта на предоставянето на родителски права на родител упражнил домашно насилие и по отношение на който има издадена заповед за защита по Закона за защита от домашно насилие. Този анализ е направен с оглед разпоредбата предвидена в ЗЗДН, а именно да не се постановяват мерки за защита при висящ съдебен спор между родителите по упражняване на родителските права, по определяне местоживеенето на детето или режима на личните отношения. С оглед цитираната съдебна практика в изследването се достига до извода, че следва да се обмисли възможността за по ясно синхронизиране на уредбите в СК и

ЗЗДН. Тълкуването и прилагането на двата закона от съда в тяхната връзка трябва да е по- категорично ясна за постигане на целите им. Често правата и интересите на децата се оказват незащитени включително и поради сроковете, в които протичат съдопроизводствените действия. Това поставя отново въпроса за необходимата специализация в семейното правосъдие.

Във втора точка на втора глава са разгледани и анализирани Субектите в отношенията при осъществяване на домашно насилие. С цел по- обхватоно разглеждане на домашното насилие и неговите проявни форми следва да се разгледа и въпросът свързан със субектите в отношенията при осъществяване на домашно насилие. Връзките, които се създават и кръгът на защита, който законодателят е очертал при защитата от домашно насилие. Направен е обстоен анализ на всеки един от субектите, очертани в разпоредбата на чл. 3 ЗЗДН, която очертава кръга на лицата, срещу които може да се търси защита при предвидените в него условия и ред.

Изследван е въпроса дали домашното насилие може да бъде причина за дълбоко и неоправимо разстройство на брака и дали то е проявна форма на дълбокото и неоправимо разстройство на брака. Анализирано е понятието „ дълбоко и неоправимо разстройство на брака“ с цел да се установи дали има причинна връзка с домашното насилие. Разгледани са отношенията, които възникват между съпруг и бивш съпруг, както и правните последици които настъпват при упражнено домашно насилие.

Специално внимание в изследването е обърнато на Лицата, които се намират или са били във фактическо съпружеско съжителство , това е продиктувано от обстоятелството, че тези отношения най- много затрудняват съдебните органи, а именно квалифицирането на „ фактическото съпружеско съжителство“. В редица съдебни решения е налице противоречие относно тълкуването на това понятие. С цел изясняване на понятието, обширно е разгледано неговата същност, както и неговото дефиниране в различни нормативни актове. Направени са изводи, които обуславят необходимостта от дефиниране на понятието, като в тази насока е направено предложение за de lege ferenda по отношение на правната уредба на понятието „фактическото съпружеско съжителство“. Предложението е направено на база и анализ съдебната практика, която е изключително противоречива в това отношение.

На следващо място са разгледани като субект в отношенията при осъществяване на домашното насилие, настойник, попечител и приеман родител, както и на роднините по сватовство и отпадналите сватовски отношения, които придават на насилието между лица, между които някога е съществувало сватовство, качеството на домашно такова. Разгледани са различни становища, според които голямата част от легитимирани лица нямат правен интерес да предявят молба по Закона за защита от домашно насилие. Смята се, че по този начин се засяга правната сфера на лицето, което е пострадало, или се твърди че е такова. В настоящото изследване не се възприема този извод, тъй като се смята, че широкият кръгът лица очертани в чл. 3 от Закона за защита от домашно насилие е с оглед на правната възможност тези лица да търсят защита от насилие, в противен случай те нямат правен инструмент, с който да защитят права си.

§4. Глава трета.

В настоящата глава е направена характеристика на Закона за защита от домашно насилие, като за постигането на целта са анализирани разпоредбите залегнали в нормативния акт и тяхното прилагане в съдебната практика.

За да бъде направен обстоен анализ са направени някои принципни изводи относно характера на производството за защита от домашно насилие и целите на закона. Закона за защита от домашно насилие е закон, който се отклонява от типичната юридическа техника на българската законодателна традиция. Именно тези особеностите на производството са в основата на множество проблеми и противоречива съдебна практика.

Целта на закона за защита от домашно насилие е да уреди правата на лицата пострадали от домашно насилие, мерките за защита и реда на тяхното прилагане – това е залегнало в разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от ЗЗДН. От тълкуването на чл. 1 от ЗЗДН може да се изведе извода, че юридическият факт пораждащ специфичното субективно право да се получи закрила по този закон, е извършването на домашно насилие. Фактическият състав на разпоредбата включва няколко елемента, което по своята си характеристика до голяма степен е близка с тази на непозволеното увреждане, но при по – внимателен анализ могат да бъдат открити и съществени различия. В тази връзка е направен сравнително- правен анализ между гражданскоправна защита, като е засегнат въпроса относно защитата срещу непозволеното увреждане- чл. 45 и сл. ЗЗД.

Изследвани са подробно фактическите състави на деликтната отговорност и отговорността по Закона за защита от домашно насилие.

Направената съпоставката на деликтната отговорност с домашното насилие е с цел да се разкрият приликите и разликите при търсената гражданскоправна защита. За целта в отделни под точки на изследването са изследвани детайлно деянието, противоправността, вредите и вината като елементи от фактическия състав на непозволеното увреждане. Достигнати са изводи, които изцяло кореспондират и допринасят за правилното тълкуване на отговорността при извършен акт на домашно насилие. Като основен извод е изведен, че домашното насилие е деяние, което не е задължително да е деликт, престъпление или административно нарушение, този извод се потвърждава и от разпоредбата на чл. 1, ал. 2 от ЗЗДН. „ Отговорността по този закон не изключва гражданската, административно наказателната и наказателната отговорност на извършителя.“ Следователно може да се приеме, че мерките предприети срещу извършителя на домашно насилие, могат да се кумулират с наказания за престъпление, ако то е такова, със задължение за обезщетение, ако са причинени вреди или глоба, ако е нарушена административна забрана или норма, уреждаща административно – наказателната отговорност. Също така може да се приеме и обратното, възможно е деянието да съставлява единствено и само домашно насилие.

На следващо място в подточка на трета глава е разгледан въпросът касаещ Домашно насилие спрямо малолетно и непълнолетно дете. Този абзац има за цел да разгледа и анализира съдебните производства във връзка с семейноправната защита срещу домашно насилие като фокусът се поставя върху детето участник в производството по Закона за защита от домашно насилие. Другата основната задача е да разгледа участието на децата в гражданското съдопроизводство, техните права, тяхното процесуално качество и проблемите в съдебната практика. Участието на децата в гражданския процес, а именно: участието на децата в бракоразводния процес; в производството относно спорове за родителски права и производството относно присъждането на издръжка и в производството по налагане на мерки за защита по ЗЗДН. Целта на този анализ в изследването е да се разгледа участието на децата в правните процедури, което поставя на изпитание въпроса за правата и за най- добрия интерес на детето, тъй като в практиката често целите на правосъдието вземат превес и детето не се ползва с писаните норми за гарантиране на неговите права.

В под точка на трета глава (2.2.Производство по Закона за защита от домашно насилие.) е разгледано същинското производство по Закона за защита от домашно насилие, неговите характеристики и особености. Същността на производството, неговото инициране, доказателствените средства, които се ползват, както и сроковете, в който се осъществява. Специално внимание е обърнато на доказателствената тежест на декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН и нейната доказателствена сила в производството. Анализът е неправилен предвид обстоятелството, че редица изследвания се оспорва доказателствената стойност на декларацията. Декларацията е едностранно волеизявление на молителя, което съдържа изгодни за него факти. Приема се, че по своята същност тя е твърдение на страната по делото, което подлежи на доказване. Декларацията е частен документ, тя не се ползва с материална доказателствена сила, а само с формална такава. Приема се, че твърденията направени в декларацията, по нищо не се различават от твърденията направени в молбата за защита. В настоящото изследване не се приема, че тези основания са обосновани и основателни, тъй като следва да се има предвид, че чрез подписването на декларацията, молителят декларира, че за неверни данни носи наказателна отговорност, по чл. 313, ал. 1 от Наказателния кодекс.

Като извод относно доказателствената тежест на декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН, авторът на изследването е приел, че тези твърдения не са основателни, тъй като ответната страна има реалната и правна възможност да проведе при условията на пълно и главно доказване, чрез посочване и представяне на доказателства в противоположна насока и декларацията да бъде оборена. Очевидната цел на законодателя е да даде една бърза и ефикасна защита на пострадалите от домашно насилие лица.

В следващата точка от трета глава са разгледани и анализирани Мерките за защита по Закона за защита от домашно насилие (точка 3.) Разпоредбата на чл. 5 ЗЗДН очертава мерките за защита от домашно насилие. Тези мерки се съобразяват с оглед на всеки конкретен случай и се прилагат с цел осигуряване на специална защита. Те могат да се наложат поотделно или кумулативно, като по правило това зависи от волята на пострадалото лице, но в определени случаи такива кумулирани мерки могат да се наложат и по инициатива на съда. Основното и непосредствено предназначение на мерките за защита е да охраняват правата и интересите на пострадалото лице, а не да санкционират извършителя на акта на домашно насилие. Ето защо, след внимателна

преценка на тежестта на акта на насилие, на неговата проявна форма и интензитет, съдът следва да приложи една или повече мерки за защита.

Разгледана е същността на мерките за защита, както и контролът за изпълнение на същите.

Особено внимание в тази точка е обърнато на **Глобата като мярка за защита от домашно насилие(под точка 3.2.)**. Анализирани са различни становища на автори по отношение на характера на глобата, като мярка за защита. В изследването не се подкрепя застъпените становищата, изразени от другите автори, напротив изведен е извод, с който се смята, че целта на административната мярка- «глоба» е да се превенират следващите актове на насилие, като няма разписани критерии, които да се следват при определяне на размера ѝ. Смисълът на ЗЗДН е да защити лицата, пострадали от домашно насилие чрез предприемането на МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА, както и цели извършителя на насилието да осъзнае своето правно и морално недопустимо поведение спрямо пострадалия, както и да се превенира извършването на нов акт на насилие, с което за пострадалото лице да се създаде допълнителна гаранция за защита от такова бъдещо поведение.

Предвид направения извод, са направени и предложения за de lege ferenda по отношение на глобата, нейния характер и размер, като е съчетано с обосновка относно и интензитета на домашното насилие, както и домашното насилие, ако бъде извършено повторно, както и в хипотезата, ако домашното насилие е упражнено спрямо деца.

В т. 4 на Трета глава от изследването е направен кратък анализ на **Заповедта за незабавна защита и Заповед за защита** като актове, с които се произнася съдът по производства образувани по Закона за защита от домашно насилие. Разгледан е детайлно въпросът относно противоречивата практика по отношение на това какъв е редът, по който едно лице може да търси защита при акт на насилие, последващ издаване заповед за защита по реда на чл. 5, ал. 1 от ЗЗДН. Анализирана е съдебна практика в тази насока, която обосновава своите изводи в два разнопосочни полюса. В някои съдебни актове е застъпено становище, че се обосновава липсата на правен интерес от ново сезиране на съда по реда на ЗЗДН с наличието на по-ефективна мярка за защита на пострадалия –наказателна отговорност по чл. 296, ал. 1 НК и възможностите за налагане на мерки за неотклонение и мерки за защита на пострадалия по чл. 67 НПК, в случай на неизпълнение на издадената заповед по чл. 5, ал. 1 ЗЗДН,

както и незабавното задържане от органите на полицията на основание чл. 21, ал. 3 ЗЗДН.

Други съдебни актове се приема, че съществува правен интерес от ново сезиране на съда по ЗЗДН и при акт на насилие, последващ издаване на заповед за защита по реда на чл. 5, ал. 1 ЗЗДН.

Поради различните цели на производството по ЗЗДН и тези на наказателното производство не изглежда обосновано и удачно да се смесват правомощията на държавата да ангажира наказателна отговорност за едно противоправно поведение, което осъществява състав на престъпление, със задължението ѝ да предостави адекватна защита за всеки нов акт на домашно насилие, която да е съответна на извършеното по своя обхват, интензитет и продължителност. Предвид което, в изследването е застъпено становището, че бързата и адекватна защита на жертвите следва да е водещ мотив, включително и за правоприлагащите органи.

В последната точка от трета глава Други видове защита срещу домашно насилие са разгледани в отделни под точки Административно- наказателната защита и Наказателноправна защита срещу домашно насилие.

Административно- наказателната защита. Законът за защита от домашно насилие, по своята същност представлява нормативен акт, посветен на гражданскоправните аспекти на домашното насилие. Той урежда общите принципи, съдебното производство и видовете мерки, които се прилагат спрямо извършителите и жертвите на домашно насилие.

Мерките за защита по ЗЗДН, макар и прилагани от съда се явяват проявна форма на административна принуда, чрез която законодателят създава условия за постигане на целта, преследвана от правоприлагащия орган, а именно навременна защита за пострадалите от домашно насилие. В тази точка на дисертационния труд е направена кратка характеристика на административната принуда, която се квалифицира на различни видове въз основа на предметни и материални критерии, които се извличат от нейното основно и непосредствено предназначение: - административни наказания; - принудителни административни мерки и мерки за административно- процесуална принуда. Като същината на характеристиката е да се изясни към коя от обособените групи следва същите да бъдат причислени мерките за защита по ЗЗДН. Като извод е

достигнато, че мерките за защита по ЗЗДН са принудителните административни мерки. Те са мерки за въздействие спрямо лицата извършители на домашно насилие. Основното, същинско предназначение на мерките за защита по ЗЗДН, е да се предотврати за в бъдеще извършването на домашно насилие, за да се охранят правата и интересите на пострадалото лице от последващи прояви.

Наказателноправна защита. В тази точка от дисертационния труд са кратко изложени правните разпоредби, които регламентират домашното насилие в наказателното законодателство на Р. България. Отразени са направените промени в Наказателния кодекс през 2019г. Направени са изводи по отношение на направените промени в действащото законодателство.

§5. Заключение.

Заключението обобщава теоретичните търсения и научно-приложни резултати, които водят до постигане целта на дисертационния труд.

В Заключението на дисертационния труд са изведени постигнатите изводи и направените *de lege ferenda*. Направените предложения касаят изменение и допълнение на определени понятия в Закона за Защита от домашно насилие, както и относно същинското производство по закона, с цел по-добра ефективност.

III. Резюме на приносите на дисертационния труд

Научни приноси

Обобщено, научните приноси на дисертационния труд са свързани със задълбочено изследване на гражданскоправната защита на личността, като акцента е поставен върху домашно насилие и концепцията за него, установена в националната правна система. Изследването обосновават нуждата от усъвършенстване на българското законодателство в изследваната област. Предлагат се прилагането на нови дефиниции на понятия, както и промени в действащите разпоредби в Закона за защита от домашно насилие, които ще допринесат за правилното прилагане на закона и по-ефективна защита на пострадалите от насилие. По-конкретно тези приноси се изразяват в следното:

1. Разглеждане на понятието домашно насилие и подробно изследване на отделните видове домашно насилие.

2. Задълбочен анализ на съдебното производство по Закона за защита от домашно насилие и детайлно анализиране на правните разпоредби, залегнали в този нормативен акт.

3. Установяване на нуждата от обезпечаване на по-ефективна защита на пострадалите от насилие, особено когато се касае за деца, които са жертва или свидетели на насилието в семейството.

4. Установяване нуждата от оптимизиране на съдебната процедура, както и създаване на допълнителни гаранции за защита интересите на пострадалите, особено когато това са деца, засилване на съдебното начало и бързина в процеса.

5. Необходимост решаващия съд да изследва всички актове на насилие, за които е сезиран, тъй като обичайно последния инцидент не е най-драстичния и е възможно да не се предприеме ефективна мярка за защита.

Предложения de lege ferenda

Въз основа на извършеното изследване се предлага, както следва:

1. Създаването на нова алинея към чл.2 от ЗЗДН, която да предвижда, че за домашно насилие се смята и телесното наказание:

(3) *«За домашно насилие върху дете се смята и телесното наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание и въздействие, противоречащи на неговите интереси.»*

2. С оглед по- доброто и ефективно прилагане на тази мярка, да се даде дефиниция на Телесното наказание, като се създаде параграф към Допълнителните разпоредби: *“Телесно наказание над дете» е всяко наказание, при което се използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя”.*

3. Предложено е за изменение на досегашния текст на чл.5, ал.3 ЗЗДН, като приоритет се прилагат специалните нормите, обезпечавачи защита правото на живот и лична неприкосновеност на лицата/децата, пред общите норми, разписващи родителските права. Предложението е ал.3 да се измени както следва:

(3) *Мярката по ал.1 т. 4 се налага при всички случаи, когато има дете пряко пострадало или свидетел на насилието. При данни за висящ съдебен спор между родителите по упражняване на родителските права, по определяне местоживеенето на детето или режим на лични отношения, препис от заповедта с наложените по този закон мерки за защита се изпраща на решаващия съд.*

4. Разпоредбата на чл. 10, ал. 1 да се промени срокът от един на три месеца, от акта на домашно насилие, като ал. 1 се изменя в следния смисъл:

(1) *„ Молбата се подава в срок до три месеца от акта на домашно насилие“.*

5. Дефиниране на понятието „ Фактическо съжителство“ , като се предлага: *Фактическо съжителство е относително стабилен съюз между мъж и жена, който възниква и съществува като фактическо състояние, без да е необходимо спазването на някаква правно регулирана процедура и споделяне на едно домакинство. Водещ елемент в този съюз е интимната връзка и строго личния характер, като същият съюз възниква и продължава докато е налице взаимна воля за съществуването му.*

6. *„Създаването на Централен регистър за делата по ЗЗДН към министерство на правосъдието.“*

7. *„При повторно и следващо извършване на домашно насилие, глобата е в размер от 400 до 1500 лева”*

8. *При определяне на размера на глобата съда да взема предвид тежестта на упражненото насилие, наличието на други актове на насилие, дали е извършено срещу повече от едно лице, както и признанията, направени от извършителя и готовността му да посещава специализирани програми за лица, извършили домашно насилие.*

IV. Публикации по темата на дисертационния труд

I. „Относно домашното насилие и мерките за защита от него”. Юбилеен сборник т. II „Право, управление и медии през XXI-ви век”. Посветена на 20-годишнината от създаването на Правно- историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” гр. Благоевград, 2012г.

II. „Домашното насилие в международноправен аспект“ Сборник „Научни трудове на Института за държавата и правото“, т. VIII, София, 2013г.

III. „Относно най- добрия интерес на детето в Семейното право.” Сборник „Актуалните проблеми на съдебната практика по граждански дела и поставянето им като казуси в процеса на обучението”, ЮЗУ „ Неофит Рилски” гр. Благоевград, 2014г.

IV. „Видове насилие според Закона за защита от домашно насилие- същност и особености.” сборник „Актуални проблеми на частното право“ от научна конференция в памет на проф. д-р Траян Лялев, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2015г.